

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Յորդանանի ջուրերէն դուրս ելլելէ վերջ, Յիսուս իր քայլերուն առջև կը տեսնէր բացուիլը ընդարձակ և փառաւոր ասպարէզի մը: Բայց նոյն պահուն իսկ երբ կը պատրաստուէր ան ուղղուիլ գէպի հոն, իր առջև կը ցցուի թշնամի մը, որ կը սպառնայ կարծես անոր մուտքը փակել իր առջև:

Այս խորհրդաւոր տեսարանին պատճառով կը պարունակուի երեք խմբադիր աւետարաններուն մէջ (Մատթ. Գ. 1-11. Մարկ. Ա. 12, 13. Դուկ. Գ. 1-13): Մարկոսի կարճ յիշատակութիւնը, ոչ միայն պատմական գերիվերոյութեան մը արժէքը չունի, այլ արագ մատնանշումն է լոկ իրողութեան մը՝ որուն մանրամասնութեան մէջ մտնելը պատշաճ չի դատեր հեղինակը: Դուկասի և Մատթէոսի յառաջ բերած երեք փորձութիւնները այնքան յատկանշական նկարագիր մը ունին, որ արդարեւ կարելի չէ առատօքել համարիլ զանոնք. զաւով Յովհաննէսի լուսնեան, անկարելի պիտի ըլլար աննպաստ կերպով շահագործել զայն, քանի որ այս աւետարանին պատմած գէպերը, ինչպէս մեկնութիւնը կը ցուցնէ, Յիսուսի մկրտութեանէն և անապատի բնակութիւնէն ետքը կը սկսին: Քանի որ այս է վաւերագիրներուն դրութիւնը, ինչ պէտք է մտածել արտակարգ և տհաւոր այն կոիւնի մասին, զոր անոնք կը նկարագրեն մեզի:

Երկու ծայրայեղ բացատրութիւններ, կը խորհիմ, պէտք է մէկդի դրուին: Մին՝ այն որ տառապէս կը հասկնայ պատմութեան, և երկրորդը՝ այն որ բոլորովին կը հագեցնանայնէ զայն: Առաջին տեսութեան համեմատ, սատանը իրապէս տաճարին պարիսպին վրայ պիտի փոխադրած ըլլար զՅիսուս. երկրորդին համեմատ, սատանին յիշատակութիւնը խորհրդանշան մը պիտի եղած ըլլար, ինչպէս միւս մանրամասնութիւններն ալ, աստուածաշնչական հեղինակներուն միտքին մէջ. այսինքն Քրիստոս պայքարած պիտի ըլլար լոկ այն յոսի թեւադրութիւններուն հետ, որոնք իր սրտին

իրբ թէ տակաւին մութ և անմշակ ուրբերէն կ'աւելնէր պիտի ըլլային:

Նիւթական մեկնարանութիւնը, որ Ս. Գիրքէն ոչ մէկ բան չկորսնցնելու մտահոգութիւնը ունեցող ընթերցողին կը ներկայանայ, ինքնին ոչ նուազ լուրջ դժուարութիւններ կը յարուցունէ: Հարցը այդ պարագային երեւակայական և հրաշալի ձև մը կ'առնու, որ չի համաձայնիր բնաւ աւետարաններու պարզութեան. վասնզի Սուրբ Գիրքը կը պատմէ հրաշքներ, բայց ոչ արտոգոյթութիւններ: Ի՞նչ բանի կը ծառայէ այդպէս օղին մէջ տեղափոխուիլ. տեսարանին բարոյական արժէքին վրայ ի՞նչ կ'աւելցնէ այդ բանը. Յիսուս ինք չէ՞ր որ ըստ թէ հոգիին դադարութեանց մէջ է որ կը պարզուի մեղքին գէմ կոիւր: Պէտք է աւելցնել թէ բնագիրն իսկ աննպաստ է այսպիսի այլանդակ երթադրութեան մը: Զիպայ լիո՞ւ ուսկից նայուածքն ընդգրկէ «աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնները», ու երբ, ըստ աւետարանիչներուն, սատանը զանոնք Յիսուսի կը ցուցնէ «ի վայրկեան ժամանակի . . . և զփառս նոցա» (Դուկ. Գ. 5. Մատթ. Գ. 8, 9), դժուարին է չը տեսնել հոս՝ պատմութեան գաղափարական հանգամանքին նշանը: Ըստ ամենայն հաւանականութեան, փորձութիւնը ուրեմն ներքին եղաւ. Քրիստոսի միտքին առջեւն է որ սատանը անցուց՝ զայն մոլորեցնելու բնոյթն ունեցող այդ մոգական պատկերները: Փորձութիւնը ո՛րքան ալ իրական եղած ըլլայ, անձկութեան այդ օրերուն մէջ Յիսուս երբեք չի թողուց անապատը:

Բայց միթէ ասկէ կը հետեւի թէ անիկա իր իսկ խորքէն հանեց այն խորհուրդները, որոնք գրոհ տուին իր վրայ: Անշուշտ ոչ. վասնզի Քրիստոս առանց մեղաց ըլլալով, ինչպէս կը հաստատեն աւետարանները, չարը չէր կրնար անոր գալ իր սրտին բնական միտումներէն: Այս ողբերգական պայքարին մէջ ո՞րն էր, ուրեմն, մոլորեցուցիչ զօրութիւնը: Աւետարանը խօսքը կ'ընէ սատանին, և, զաւանդարանութիւնը ի՞նչ որ ալ ըսէ այս մասին, պէտք է մեկնարանութիւնը հաստատէ թէ Յիսուս հաւատալով սատանին դուրսիցէն և ազդեցութեանը, այդ կերպարանքին տակ երեւակայած է և յետոյ անպատմած է իր կրած փորձութիւնը:

ճշմարիտ է թէ այն յոսի խորհուրդները, զորս ինք տարամերժեց, կրնային իրեն թելադրուիլ այն ծանոթութենէն, զոր նա ունէր մարդերուն մասին, անոնց կիրքերուն և անոնց վարքին մասին. և այս վարկածը բաւարար է հոգեւորական տեսակէտով, աւետարաններուն նկարագրած բարոյական կոիւն պահել ապու համար լրջութեան և ներոյժութեան իր սրտառու շնկարագիրը: Միւս կողմէ, չարին տէրութեանը և անոր նախապետական կողմակերպութեան մասին իր ունեցած գաղափարով՝ Յիսուս ինքզինքը պարտուած զգացած է անձնաւոր թէ և անտեսանելի էակի մը ազդեցութիւններէն. այս խնայող է որ անկողմնակալ պատմութիւնը կրցած է մեկնաբանել պատմութեամբը՝ Գալով այս խորհրդաւոր մեղադարտի թատերարեւմին, ըստ ամենայն հաւանականութեան, Հրէաստանի անապատը կողմ ան. քառասուն օրի սեւեց անիկա, աւետարանի աւանդութեան նայելով: Կրնայ ենթադրուիլ սակայն, թէ այս ցուցմունքը պէտք է տառապէս առնուի, և թէ Յիսուս այս տեսարանին մասին իր մտերիմներուն պատմած տեսնը: Թերեւս, առանց մասնաւորելու, խօսած ըլլայ կոիւն շրջանի մը վրայ. և յետոյ խմբագրական աւանդութիւնը ճշգրտաւ ըլլայ դայն՝ Հին կառակարանի կարգ մը համապատասխան տուրքներու համաձայն (*):

Ինչ որ ալ եղած ըլլան այս արտաքին իրողութիւնները, զմեզ ամենէն աւելի շահագրգռող բանը այս ղէտքին հոգեւոր տարողութիւնն է: Ամէն մարդ կրնայ ընդունիլ իր մէջ արթննալէն անմիջապէս յետոյ, ու առիկա պէտք մըն է իրեն համար, կարենալու համար իրականացնել իր ճակատագիրը, հետզհետէ աւելի հաստատուելով բարիքին մէջ: Ազամ, արդէն, ինչպէս կը պտամէ Ս. Գիրքը, փորձարկուած էր. Յիսուս չէր կրնար խուսափիլ այս կանոնէն. ուստի, իր մանկութենէն սկսեալ, անիկա պարտաւորուած էր ընտրել իր ըն-

թացքը մեղքին հանդէպ, որուն ազդեցութենէն շրջապատուած կը գտար ինքզինքը: Մինչև այն ատեն, սակայն, այդ թշնամիին զիմադրուած էր իր անձին համար միայն: Բայց մերտութիւնը նոր տապաւնիչ մը կը բանայ Փրկիչին առջև: Փոխանակ իր հոգեկան զօրութեան բարձրամիտ հաստատումին մէջ մեկուսանալու, Բրիստոս կը միանայ մարդոց. ձեռքը իր եղբայրներուն կը կարկառէ, ու Աստուած բարձրունքին իր հաւորթիւնը կը ցուցնէ անոր, իր Հոգիին կնիքովը դրոշմելով զայն: Արդ, որպէսզի ստաւուած ամէն շնորհ իրական և բեղնաւոր ըլլայ, մարդ պէտք է տիրանայ անոր: Յիսուսի առջև այս կերպով դոյաւցած զրութեան միայնած են վտանգներ, զորս չէր ճանչցած ուրիշ անգամ. պէտք է ուրեմն որ ճանչնայ զանոնք, պէտք է յաղթէ անոնց: Ուստի, Մեսիային փորձութիւնը պատրաստուած չէ մի միայն այն խորհրդաւոր էակին կողմէ որ կը պաշտպանէ խաւարի պետութեան սպառնալիքի ենթարկուած իրաւունքները. Աստուած ինքն իսկ ուղած է զայն՝ որապնդելու համար Փրկիչը. «վարկցաւ Յիսուս յանապատ ի Հոգւոյն՝ փորձել ի ստանանայէ (Մատթ. Գ. 1. Դուկ. Գ. 1):

Իրաւ է թէ այս բացատրութիւնը չափաւոր շարժելով մը կը բաղախի: Մեր փորձառութեան համեմատ, որպէսզի փորձութիւն մը իրականանայ, պէտք է որ զուրսէն զայն զրդող առիթին համապատասխան յանցադարտ ցանկութիւն մը ըլլայ սիրտին մէջ: Արդ, քանի որ Յիսուս անրիմ էր ամէն մեղքէ, ո՞ր պիտի գտնենք անոր մէջ՝ փորձութիւնը արդիւնաւորող այդ յոսի զգացումները: Ուստի, կամ, եթէ Բրիստոս չէ ճանչցած բնաւ ցանկութիւն, վտանգը պէտք է սպրդած միայն ըլլայ իր վրային, առանց հասնելու իրեն: Եւ կամ, տալեւապը իրական է եղած և կրնար նոյն իսկ անկում յառաջ բերել անոր համար. բայց այն ատեն մարդեցուցիչ ին թելադրութիւնները իրենց հետ պիտի ունեցած ըլլան վտանգը՝ մի միայն Յիսուսի մէջ արթնցնելու համար չյաղկեցած կիրքեր, որոնց պայթումը կրնար աղետալի ըլլալ իրեն համար: Երկու լուծումներն ալ, այսպէս ներկայացուած, անընդունելի կը թուին: Ո՞ր գտնել այս զժուարութեան ելքը:

(*) Խորայնացիները քառասուն տարի մնացին անապատին մէջ (Ք. Օր. Բ. 2), Մովսէսի քառասորեայ պահնցողութիւնը (Եւր. ԼԳ. 28), նոյնպէս Եղիայի (Գ. Թագ. ԺԲ. 8), քառասուն օրեր տեւեցին:

Եւ սակայն, եթէ լաւ խորհինք, պիտի տեսնենք թէ այս սպառնական երկստորաբանութիւնը խնդրոյն մէկ սխալ հասկըցողութեան վրայ է հաստատուած: Մեկնակէտ կ'ընեն այն սկզբունքը թէ Քրիստոս առանց մեղաց էր. մինչդեռ իրեն համար կը կիրարկեն մեղաւոր մարդոց փորձառութիւնէն առնուած կանոնը. փաստարկութեան թերութիւնը ակնհերե է: Ուստի, աւելի իրաւամբ պիտի ըսենք հակադարձօրէն որ եթէ Յիսուս մեղաւոր յայտարարուի, հակառակ աւետարաններու վերայութեան, իր բարոյական գրութիւնը համաման կը դառնայ մերինին, ինչ որ կը տապալէ արդիւքը, ամէնօրեայ կեանքի պայմաններուն տանելով զմեզ: Բայց եթէ Քրիստոսի կեանքը, ընդհակառակն, միշտ մաքուր եղած է Աստուծոյ առջև, ինչպէս կը հետևի սուրբ գրոց վկայութիւններէն, Փրկիչը այս մասին այնքան տարբեր է միւս մարդերէն, որ ոչինչ չ'արածոնէր զմեզ իրեն մասին տրամախոհել այնպէս, ինչպէս պիտի տրամախոհէինք եթէ մենէ մէկին վրայ ըլլար խնդիրը: Անշուշտ, նոյն իսկ Յիսուսի համար, փորձութիւնը կ'ենթադրէ երկու տարբեր, առանց որոնց պիտի չ'իրնար անիկա յառաջ գալ. արտաքին առիթը, որ զայն յառաջ կը բերէ, և կարգ մը փափաքներ, որ անոր կը պատասխանեն և կարելի կ'ընեն զայն: Բայց մինչդեռ այս հարկաւոր յենակէտը մեր ամենուս մէջ դէպի չարը շարժում մըն է, Քրիստոս իր բնութեան օրինաւոր պէտքերուն համեմատ պիտի վարուէր անշուշտ, ինչ որ ուրիշ կերպով մը ենթադրել կուտայ թէ կըրնար անիկա փորձուիլ — թէ և մինչև այդ ժամը՝ անմեղ — նախ՝ որովհետեւ ազատ էր, և յետոյ, որովհետեւ մարդ էր:

Յիսուս կրնար փորձուիլ նախ որովհետեւ ազատ էր, և որովհետեւ, եթէ ազատ էակը, որ իր կեանքը Աստուծոյ կ'առնու, կերպով մը կը տեսնայ Աստուծոյ մէջ ապրիլ, միւս կողմէ կը ձգտի հաստատուիլ իր անկախութեանը մէջ, Աստուծոյ գոյութեան հետ և փորձը, զոր պէտք է կրէ ամէն հոգեւոր էակ: Ասոր վրայ կ'աւելնայ այն իրողութիւնը թէ աւետարաններու Քրիստոսը, մարդ մը ըլլալով, իր մէջ ունէր ֆիզիքական պէտքեր, բնական կարիքներ, ամէն տեսակ բերումներ, որոնք, գրգըռ-

ուելով և օգտադրուելով, կրնային զայն տանիլ մեղքին լղբոն զառիթափին վրայ:

Արդ, կարելի է երեակայիլ թէ այս տարբերը ինչ աստիճան կ'ենային անոր մտքին մէջ այն բախտորոշ ժամուն՝ որ կը փոխադրէ զմեզ աստուածաշնչական պատմեաւքը: Քրիստոս նոր էր ընդունած մըկըրտութիւնը: Խանդավառ՝ այն որոշումով զոր տուած էր, նայուածքով կ'ընդգրկէր բազմութիւնը, որուն վերահանգնութիւն պիտի նուիրուէր այնուհետեւ: Ամենէն առաջ և սրտագինս կը սիրէր այդ իտալէլը, պատժուած, թշուառ, ուրիշ և աւելի իր կիրքերուն գերի եղած այդ ժողովուրդը, որ սակայն այնու հանդերձ կը մնար տակաւին Տիրոջ ընտրեալը, և որուն կ'ուզէր Մեսիան ըլլալ Յիսուս:

Միայն թէ այդ ժամանակի Հրեաները Փրկիչի մասին ունէին իրենց ըմբռնումը, որ չատ կը տարբերէր Յիսուսի ըմբռնումէն. անոնք կ'երազէին երկրաւոր վեհապետ մը, ահարկու միապետ մը, որ պիտի խորտակէր նուաճողներուն զաւաղանը: Որդին Մարդոյ չէր կրնար այս կերպով հասկնալ իր գործը: Միւս կողմէ, կարելի էր իրեն քաշիլ Հրեաները, առանց որոշ չափով տեղի տալու ժողովրդական նախապաշարումին: Ինչպէս շահիլ համակրութիւն, ինչպէս հարկաւոր հեղինակութիւն ձեռք բերել, իտալէլի ընտրանիին նոյն իսկ այնքան սիրելի այդ զապափարներուն դէմ պայքարելով հանդերձ: Այս ահաւոր տապալակին մէջ, մտահոգութեան պատճառը, ինչպէս ըսուած է, ոչ թէ Յիսուսի մեծաշնչութիւնն է, որուն մասին երբեք պիտի չկասկածէր Դաւթի Որդին, այլ ևս մկրտութեան լուսաւորութիւնէն ետքը, այլ այդ ծրագրին իրականացման կերպը միայն: Ստուգիւ, Փրկիչին համար փորձութիւն մըն էր նորոտաց գոթութիւնը դորձածիւր պատահութիւնը, Հրեաներուն հաճելի ըլլալու համար՝ ամէն բանէ առաջ երկրաւոր թաղաւորութեան մը հետամտելով, և հասկնալի է որ այս բուն մտադրագման ազդեցութեան տակ միտքին աշխատանքը առկախած ըլլայ մարմինին պաշտօնավարութիւնը: Վայրկեանը կուգայ ստեղծուող վերջոտնուած բնութիւնը տէր կը դառնայ իր իրաւունքներուն: Յիսուս քաղցած է. անիկա հետեւ է ամէն օգնութիւններէ, մի-

այնութեան մէջ կորսուած: Այն ատեն է որ իր աչքին առջև կանգնելը կը տեսնէ, աւելի քան երբեք որոշ կերպով, մոլորեցուցիչին դէմքին. սատանան կը մօտենայ, իրեն ներկայացնելու համար, կրկնապատկուած ներդոժութեամբ մը, զայն չարչրկող մտածմունքները, որոնք ապստամբութեան մօթ վիհերուն մէջ պիտի զտրէին զայն, եթէ տեղի տար անոնց:

«Եթէ որդի ես Աստուծոյ, հրամայեալի քարինքդ հաց լինիցին» (Մատթ. Գ. 3). ինչ է այս խօսքին մէջ ծածկուած ծուղակը: Ըսուած է թէ Յիսուս իրաւունք չունէր իր օգտին համար հրաշք գործելու: Սակայն մեզի համայնուած չէ մեր եղբայրները մեր անձէն աւելի սիրել, և ոչինչ չէր արգիլէր Փրկիչը, ինքզինքին օգնելու համար, ընել ինչ որ այնքան յաճախ ըրաւ յօգուտ մերձաւորին: Ուրիշներ առարկած են թէ փորձիչին խորհուրդին հետեւելով՝ Բրիտոս պիտի հրաժարած ըլլար մարդկային կեանքի պայմաններէն, նորէն պիտի դառնար իր մարդեղութեան գործին: Կ'ընդունիմ թէ արգարեա այդպէս պիտի եղած ըլլար, եթէ տեւականօրէն և ամէն օր Տէրը իր կեանքին սկզբունք ըրած ըլլար հրաշքը: Բայց իրեն ներուած չէ՞ր միթէ անգամ մը գէթ բացառութեան մը շնորհը տալու ինքզինքին, և, ստիպողական պարագայի մը մէջ, քարերը ուտելիքի փոխել, առանց սակայն երկրի վրայ իրրել Աստուած ապրիլ ուղիւ ստգտանքին ենթարկուելու:

Եթէ մէկդի ընենք այս բացատրութիւնները, փորձիչին զաղափարը պէտք է փնտռուի, կը խորհիմ, իմաստին մէջ այն պատասխանին, զոր Փրկիչը կուտայ անոր. «Ոչ միայն հացի կեցցէ մարդ, այլ ամենայն բանիւ որ ելանէ ի բերանոյ Աստուծոյ»: Երկրորդումն օրինացէն (Ը. 3) առնուած այս խօսքը միակ գիծի մը մէջ կ'ամփոփէ Իսրայէլի դրութիւնը անապատին մէջ, իր երկար ուխտաւորութեան միջոցին: Փորձութեան այս շրջանին մէջ, բնական միջոցներէ զրկուած, Իսրայէլի ժողովուրդը Եհովային հայրական խնամքներուն միայն առարկայ եղեր էր. աստուածային օգնութիւնը երբեք չէր խնայուեր անոր՝ իր նեղութեան միջոցին: Աստուծոյ խօսքին վերայ, մանանան, երկնատեղաց տյգ հացը,

Իսրայէլի ճամբային վրայ իջեր էր, ու ժայռերէն կենդանի ջուրի աղբիւրներ էին ցայտեր:

Այս է հնազանդութեան վիճակը, զոր Յիսուս կ'ուզէ իրականացնել ա'լ աւելի խիստ կերպով: Հոգին չէ՞ր որ անապատ մղած էր զայն, ու Յիսուս կրնա՞ր ենթադրել թէ իր Հայրը քաղցէ մեղսներու համար տարած էր զինքը հոն: Թող Աստուած միակ նշանով մը յայտնէ իր կամքը, ու, լեցուած երկնային առաքինութեամբ, Բրիտոս անվարան պիտի կատարէ հարկաւոր հրաշքը: Բայց այն իրողութիւնը որ սատանին կը վերագրէ քարերը հացի փոխելու զաղափարը, կը ցուցնէ թէ այս մը տաժումը Աստուծոյ հրամանէ մը բոլորովին տարբեր լոյսի մը տակ կ'երևի Յիսուսի. անիկա ընդհակառակն անոր մէջ կը տեսնէ փորձութիւն մը Յաւիտենականին դէմ գործելու, առանց անոր իմաստութեան խորհուրդն առնելու: Եթէ Փրկիչը յանձն առաւ մտնել այդ ճամբան, և առաջին անգամ ըլլալով բաժնուել Հօրը ուղած չաւիղէն, զժգոհութեան և Աստուծոյ դէմ անվստահութեան տեղի տալու վտանգն է որ պիտի սպառնայ իրեն:

Յիսուս, սակայն, կ'ըմբռնէ կացութիւնը և կը խուսափի թակարդէն. անիկա կը զիմադրէ տորակոյսին ճիգերուն՝ հաստատելով իր անվերապահ հաւատքը. «Ոչ միայն հացի կեցցէ մարդ, կ'ըսէ, այլ ամենայն բանիւ որ ելանէ ի բերանոյ Աստուծոյ»: Այսու ամենայնիւ, պէտք է միթէ յիշեցընել, մեղքը հրաշալիօրէն նորր օսոխ մըն է, որ զիտէ օգուտ քաղել բարեմասնութիւններէն անոնց զորս կ'ուզէ մոլորեցընել: Բրիտոս սուրբ զրոյց մէկ խօսքին վրայ կը յենու. չարին ողին, ինքն ալ, Աստուածաշունչի հեղինակութեան կ'ապաստանի: Յիսուս յայտնած է իր բացարձակ անձնատուութիւնը Աստուծոյ կամքին. արդ, այդ զգացումին ծայրագոյն սահմանին վրայ, այսինքն երբ աւրուի և չափազանցութեան տարուի ան, կը ծածկուի ոչ նուազ վտանգաւոր ուրիշ խօթ մը, յանձնապաստան կուրութեան հասցուած վստահութիւնը:

Ուստի Որդին Մարդոյ անյապաղ կը տեսնէ իր աչքերուն առջևէն անցնելը, իր կրած բարոյական տաղանապին մէկ նոր չըր-

ջանին մէջ, շուտուցիչ տեսարանն մը, Լինքզինքը փոխադրուած կը զգայ տաճարին պարսպատամբերուն վրայ: Ուղեքերուն առջև կը շարժի Եհովայի երկրպագուներուն բազմութիւնը: Մոգութեան միակ արարք մը՝ և այդ ամբողջը պիտի ծափողջունէ զինքը Մեսիայի փառաւոր տիտղոսովը. մէկ անգամէն և անճիգ Յիսուս պիտի իրականացնէ իր երազներուն խէչալը. ճանչցուած պետք պիտի ըլլար այդ ժողովուրդին, զոր կը սիրէ իր ամբողջ կորովովը, և որուն կը տենչայ փրկիչը ըլլալ: Բայց, ատոր համար, պէտք էր զօրանալ աստուածային խոստումով մը (Սաղմ. ԴԱ. 11-12), և գործել հանդիսական հրաշք մը, Տէրոջը սրբութեան յայտնապէս հակառակ: Արդ, տարակոյտին հակադիրն ալ մեղք մըն է որ, թէ՛ իսկ մտովի գործուած ըլլայ, դարձեալ անդունդ մը կը բռնայ Աստուծոյ և մարգուն միջև. կ'անկարկեմ այն խիզախութեան, որով կերպով մը կը ձայնատրեմք Ամենակալին, հրաւիրելով օգնել մեզի իրեն տհաճոյ մեր մէկ ձեռնարկին մէջ, յաւակնելով թէ այդպէս պիտի կրնանք իրմէ կորզել, վստահութեան պատուակին տակ, օժտեղակութիւն մը, զոր պիտի չկրնար շնորհել մեզի, առանց չարին պաշտպանն ու դատակիցն ըլլալու: Հոս ալ, սակայն, Քրիստոս որոշապէս կը տեսնէ վտանգը, և չի սահիր վիհին մէջ: Չար ոգիին սաղորանքին, որուն շարժառիթը իրր թէ Յաւիտենականին խոստումն է եղած, Յիսուս կը պատասխանէ՝ յիշելով Սուրբ Գիրքին սա միւս մէկ խօսքը. «Ոչ փորձեսցես զՏէր Աստուած քո»:

Որդին Մարգար երկրորդ անգամ կը մատնանէ իր հետեւիլք ճամբան, հաստատելով իր վստահութիւնը, բայց առանց յանձնապատասխանութեան, ու խոնարհ և որդիական հնազանդութեամբ մը անձնատուր ըլլալով Աստուծոյ: Միութիւնը զոր կ'ուզէ պահել Հօրը հետ, այսուհետեւ անքակտելիօրէն հաստատուած է. տիեզերքին մէջ ոչ մէկ բան պիտի կրնայ իր զօրութենէն մերկացնել՝ տիեզերքի ինքնակալ վեհապետին ճանչցած այս Որդին: Բայց իբրեւ երկրաւոր ոգիին մարմնացումը Փրկիչին ներկայացողը դեռ հարք մը ունի: Եթէ Քրիստոս յանձն առնուր մեծարանք մատուցանել իր մեծութեանը, եթէ «աշխար-

հի իշխան» որ Յիսուսի կ'երևէր իբրեւ թէ աստուածային իշխանութեամբ ճոխացած, մոլորեցուցիչ արարքով մը Հօրը և Որդիին միջև մտնէր:

Վերջին ճիգը մեղքին՝ որ սրտէ ընդոսնուած կը զգայ ինքզինքը զէպի անդունդը. յուսահատակօն փորձը օրհասական թշնամիի մը՝ որ կը հաւաքէ իր ոյժերը, վճռական յարձակումի մը համար: Որովհետեւ նպատակը միևնոյնն է, զէնքը աւելի կը կատարելագործուի, ընծայուած վարձատրութեան հորիզոնը կ'ընդարձակուի՝ ամբողջ մարդկութիւնը իր մէջ ընդգրկելու աստիճան: Տաճարինն նմանող մոլական տեսիլի մը մէջ, Յիսուս կը տեսնէ յանկարծօրէն իր առջև պարզուիլը երկրաւոր թագաւորութեանց և անոնց փառքին կախարդական տեսարանին, մինչդեռ իրեն ծանօթ ներքին ձայն մը արդէն կը զօչէ. «Բեզ տաց զայս ամենայն, եթէ անկեալ երկիր պապանիցես առաջի իմ»:

Մեկնիչները յաճախ զրտել տուած են թէ այս տարօրինակ առաջարկութիւնը չէ, ինչպէս պիտի կարենային կարծել, ցնորական և անարժէք խօսք մը: Մեղքին և իր ցանկութիւններուն պատճառած մոլորութեամբը՝ խաւարի իշխանը արդարեւ կը թագաւորէ աշխարհի մէջ, և ոչ մէկ տաւրակոյտ որ՝ եթէ ուզած ըլլար Յիսուս իր այնքան հիւանալի ձերքերովը մէկտեղ խոնարհիլ անոր իշխանութեան առջև, պիտի տիրանար հարստութեանց և պատիւներու անսահման առատութեան մը: Ո՞վ չի գիտիր թէ ճարտար և հաստատամիտ ետապաշտ մը, որ արդարութիւնը կը ծողրէ և կանգ չ'առնէր ոչ մէկ խղճահարութեան առջև, ի՞նչ աղգեցութիւններ կրնայ ունենալ: Արդ, այս բոլոր հեռանկարներուն իրենց բովանդակ հրապոյրը տուող բանը այն էր որ Փրկիչը իրաւունք ունէր այդ իշխանութեան, և Մեսիային պատկանող առանձնանորհութեանց ու անոր զիրքին նսեմութեան միջև եղած հակապատկերը անոր կեանքին ամենէն զկեցուցիչ վիշտերէն մին էր: Դառն չէ՞ր արդարեւ իբրեւ մարդերուն յետինը նկատուիլ անոնցմէ զորս Աստուծոյ միածին Որդիի գերիվերտյութեամբը պիտի ստորադասէր միայն իրեն: Ու Յիսուսի համար ի՞նչ տառապանք՝ ծառայի մը խոնարհ երևոյթովը անցած ըլ-